

Inhoud

LIJST VAN KAARTEN EN ILLUSTRATIES	9
WOORD VOORAF	11
INLEIDING	13
0.1 Onderwerp	13
0.2 Stand van het onderzoek	14
0.3 Structuur en inhoud van dit boek	14
0.4 Onderzochte provincies, arrondissementen en gemeenten	15
0.5 Gebruikte bronnen	18
1 STAATKUNDIGE, POLITIEKE EN MAATSCHAPPELIJKE CONTEXT	19
1.1 Het einde van het Ancien Régime in de Nederlanden	19
1.1.1 Het einde van de Republiek in het Noorden	19
1.1.2 Het einde van de Oostenrijkse tijd in het Zuiden	22
1.2 De Franse tijd in de Nederlanden	25
1.2.1 De Franse tijd in het Zuiden	26
1.2.2 De Franse tijd in het Noorden	33
1.3 Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden	35
1.3.1 De bevrijding en de vereniging van Noord en Zuid	36
1.3.2 Het Groot-Nederlandse ideaal van Willem I	40
1.3.3 De taalpolitiek van Willem I	42
1.3.4 De economische en sociale politiek van Willem I	54
1.3.5 Verzet en opstand	56
1.3.6 Epiloog	63
2 DE ONDERWIJSPOLITIEK VAN WILLEM I IN DE ZUIDELIJKE PROVINCIES	67
2.1 De onderwijssituatie in 1814-1815	68
2.1.1 Noord-Nederland	68
2.1.2 Zuid-Nederland	71
2.2 De reorganisatie van het onderwijs (1815-1825)	77
2.2.1 Hervormingen in het lager onderwijs	77
2.2.2 Hervormingen in het secundair onderwijs	88
2.2.3 Hervormingen in het hoger onderwijs	96
2.2.4 Tien jaar onderwijsbeleid (1815-1825): een tussenbalans	104
2.3 De confrontatie met de katholieke Kerk (1825-1829)	105
2.4 Toegevingen en mislukkingen in het onderwijsbeleid (1829-1830)	108
2.5 Willems onderwijspolitiek in het Zuiden: slotbalans	113

3	HET NEDERLANDS ALS VAK EN ALS VOERTAAL IN DE WAALSE PROVINCIES, LUXEMBURG EN DE TAALGRENSGEMEENTEN: ORGANISATIE EN RECEPTIE	117
3.1	Het Nederlands in het lager onderwijs	118
3.1.1	Van 1815 tot 1822: beperkte maatregelen als eerste aanzet tot een neerlandisatiepolitiek	119
3.1.2	Van 1822 tot 1830: een ambitieus actieprogramma	123
3.1.2.1	Taalgrensgemeenten in de provincie West-Vlaanderen	125
3.1.2.2	Taalgrensgemeenten in de provincie Oost-Vlaanderen	127
3.1.2.3	Taalgrensgemeenten in de arrondissementen Brussel en Leuven van de provincie Zuid-Brabant	128
3.1.2.4	Taalgrensgemeenten in de provincie Limburg	133
3.1.2.5	De provincie Luik	136
3.1.2.6	De provincie Namen	140
3.1.2.7	Het arrondissement Nijvel in de provincie Zuid-Brabant	141
3.1.2.8	De provincie Henegouwen	143
3.1.2.9	Het Groothertogdom Luxemburg	146
3.1.2.10	De behoefte aan een eigen kweekschool in de Waalse provincies en Luxemburg	148
3.2	Het Nederlands in het secundair onderwijs	152
3.2.1	De athenea en colleges in Wallonië en Luxemburg	153
3.2.1.1	Het college te Bergen	153
3.2.1.2	Het atheneum te Doornik	155
3.2.1.3	Het atheneum te Namen	157
3.2.1.4	Het college te Luik	161
3.2.1.5	De kleinere colleges in Wallonië	163
3.2.1.6	Het atheneum te Luxemburg en de colleges in het Groothertogdom	171
3.2.2	Het atheneum te Brussel	174
3.3	Het Nederlands in het hoger onderwijs	180
3.3.1	Johannes Kinker	181
3.3.2	Kinker als hoogleraar te Luik	184
3.3.3	Kinker en het studentengezelschap Tandem	190
3.4	Rol en betekenis van verenigingen als het Nut en Concordia	195
3.5	Receptie van koning Willem's neerlandisatiepolitiek van de Waalse provincies en Luxemburg via het onderwijs	200
4	ZOEKEN NAAR DE BESTE LEERWIJZE: METHODEN EN LEERMIDDELEN VOOR HET ONDERWIJS VAN HET NEDERLANDS, GEBRUIKT OP WAALSE EN LUXEMBURGSE SCHOLEN	213
4.1	Vormen van schoolorganisatie	213
4.1.1	Individueel tegenover klassikaal onderwijs	213
4.1.2	Het onderwijsstelsel van Bell-Lancaster	215
4.2	Leermethoden voor het Nederlands als vreemde taal	217
4.2.1	De grammatica-vertaalmethode	219

4.2.2	Invloed van de filantropijnen en van de school van Pestalozzi	222
4.2.3	Invloed van Franse grammairiens (de vertaal-grammaticamethode)	228
4.2.4	Terugblik op de didactiek van het Nederlands als vreemde taal in de periode 1814-1830: zoeken naar de beste leermethode	240
4.3	Leermiddelen Nederlands voor Franstaligen (en/of Duitstaligen) in de Zuidelijke provincies	244
4.3.1	Overzicht van de leermiddelen- en woordenboekenproductie in het Verenigd Koninkrijk voor Franstaligen (en/of Duitstaligen)	249
4.3.2	De <i>Grammaire hollandaise pratique</i> (1815) van R. van der Pijl: een veelgebruikt leerboek, gebaseerd op de grammatica-vertaalmethode	276
4.3.2.1	De auteur	279
4.3.2.2	Inhoud van het leerboek	280
4.3.2.3	Didactische methode en doelstelling	283
4.3.2.4	Doelgroep en gebruikers	286
4.3.2.5	Kritiek en reacties	288
4.3.3	Taalverdediging en taalpropaganda in de <i>Elémens de la langue hollandaise</i> (1821-1823) van U.G. Lauts	289
4.3.3.1	Aandacht voor de taal- en literatuurgeschiedenis in een schoolgrammatica voor Franstaligen	290
4.3.3.2	Verdediging en promotie van het Nederlands	294
4.3.4	De inbreng van de Waal G.-B.-J. Raingo als pedagoog-didacticus en leermiddelenauteur	297
4.4	Onderwijskwaliteit en leerresultaten	302
5	SCHRIJVEN AAN EEN VADERLAND: LITERATUURGESCHIEDENISSEN, BLOEM- LEZINGEN EN HANDBOEKEN OVER DE NEDERLANDSE LETTERKUNDE IN DE ZUIDELIJKE PROVINCIES	309
5.1	De studie van de Nederlandse literatuur in het Noorden	310
5.2	De situatie in het Zuiden	317
5.2.1	De universiteit te Gent	319
5.2.2	De universiteit en het Collegium Philosophicum te Leuven	323
5.2.3	Jan Frans Willems	326
5.2.4	De universiteit te Luik	330
5.3	Handboeken voor Franstaligen in de Zuidelijke provincies	335
5.3.1	G.J. Meijer: <i>Eerste Nederduitsch leesboek</i> (1819) en <i>Tweede Nederduitsch leesboek</i> (1821)	336
5.3.2	L.G. Visscher: <i>Mélanges de poésie et de littérature des Pays-Bas</i> (1820) en <i>Nederlandsche chrestomatie</i> (1827)	340
5.3.3	J.F.X. Würth: <i>Cours préparatoire à l'étude de la littérature hollandaise</i> (1823)	345
5.3.3.1	Een boek vol "vaderlandsche gloed"	346
5.3.3.2	Het beoogde publiek en de behandelde stof	351
5.3.3.3	Periodisering en gebloemleesde auteurs	356
5.3.3.4	De receptie van de <i>Cours préparatoire</i>	360

5.3.4	J.F.X. Würth: <i>Leçons hollandaises de littérature et de morale</i> (1825)	363
5.3.4.1	Doelstellingen	363
5.3.4.2	Presentatie van het materiaal	366
5.3.4.3	De Nederlandse dichtkunst	370
5.3.4.4	De herziene tweede druk (1829)	372
5.3.4.5	Verspreiding en receptie	374
5.3.5	G.-B.-J. Raingo: <i>Chrestomathie hollandaise</i> (1829)	376
5.3.6	J. Paquet: <i>Chrestomathie hollandaise</i> (1830)	380
5.4	Publicaties voor een niet-schools publiek	385
5.4.1	J. Cohen: <i>Chefs-d'oeuvre du théâtre hollandais</i> (1822)	386
5.4.2	P.F.L. von Eichstorff: <i>Deutsche Blumenlese aus Niederländischen Dichtern</i> (1826)	389
5.4.3	J.H. Lebrocquy: <i>Précis de l'histoire littéraire des Pays Bas</i> (1827)	392
5.4.4	L.-V. Raoul: <i>Leçons de littérature hollandaise</i> (1828)	393
5.4.5	J. van 's Gravenweert: <i>Essai sur l'histoire de la littérature néerlandaise</i> (1830)	397
5.5	Diverse	402
5.6	Conclusies	404
6	SLOTBESCHOUWINGEN	411
6.1	Analyse van koning Willems taalplanning in de Waalse provincies en Luxemburg	411
6.2	Niets meer dan een boon in een brouwketel?	422
APPENDICES		
I.	Lijst van lagere scholen met Nederlands als voertaal en/of als leervak in de Waalse provincies en Luxemburg	435
II.	Lijst van athenea, openbare colleges en andere secundaire scholen met een leergang Nederlands in de Waalse provincies en Luxemburg	437
III.	Register van leerkrachten Nederlands in de Waalse provincies en Luxemburg	438
BIBLIOGRAFIE		441
GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN		463

Lijst van kaarten en illustraties

Kaart 1	Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (Bruylant-Christophe et Cie, Editeurs à Bruxelles)	16
Kaart 2	Scholen met Nederlands in de Waalse provincies en Luxemburg (Guy Janssens)	425
<hr/>		
Afbeelding 1	Affiche met de eerste openbare colleges aan de universiteit te Luik (Liège, P.-J. Collardin, imprimeur de l'Université)	99
Afbeelding 2	Notities van leerling Charles Buydens tijdens de les van Samuel Willeumier aan het atheneum te Namen (privéverzameling Bernard Pierret te Namen)	158
Afbeelding 3	Schoolrapport van François Fick, leerling aan het college te Luik (© Archives du Musée de la Vie wallonne à Liège, Enseignement moyen: Collèges, 43.D.3)	164
Afbeelding 4	Johannes Kinker (portret door H.W. Caspari / J.E. Marcus – <i>Nederlandsche Muzen-almanak</i> , 1825)	182
Afbeelding 5	Titelpagina van de eerste druk van Van der Pijls veelgebruikte leerboek (privéverzameling Jozef Vromans te Luik)	277
Afbeelding 6	Vignet in prijsboek voor een verdienstelijk leerling van de 'classe de langue hollandaise' aan het college te Luik (privéverzameling Bernard Pierret te Namen)	305